

Nastavovaná polévka

Ale je to někdy škola, to učení na škole vysoké! To vbourávání se do představ budoucích držitelů bakalářských titulů! Co vlastně chtějí? Budou se někdy pro něco nasazovat? Nasazují se snad už teď? Mám za to, že to není dobré. Jsou sice výjimky, čestné a úctyhodné, ale bojím se, že je lze charakterizovat takto: chtěli by svět mět – rychle a bezbolestně. Na druhou stranu se potom hrozně diví, když se jich někdo dotkne – ať už nespravedlivostí, nebo nedej Bože nárokem! Jediné, co odpouštějí s naprostým klidem je nudně a monotónně podávaná látka – tomu rozumí a tam stačí a to vlastně chtějí. Je v tom žádost o tichou dohodu – nějak tu společně přebudeme tu nezbytnou hodinovou či dvouhodinovou chvíli, potom si dáme zápočty a zkoušky a dál starejme se všichni o to svoje – život, lásku, děcka a nevím co dalšího.

Kromě toho, že platí „Vládu má každý takovou, jakou si zaslouží,“ platí dnes snad ještě víc: „Máme takové aj učitele!“ To už ale nejde, s tím se musí něco udělat. A v jednom takovém nasrání mně to přišlo (asi ne poprvé a asi to ani není moje, ale ať): „Žijte si svoju nastavovanou zemákovou polévku – furt dokola a vlašně žerte a plňte si gágory tou vlašnou směsí čehosi. A furt nastavujte. Naplní to, zasytí; dá se s takovou vlašnou potravou projít klidně životem, mět děcka, zaměstnání (nezaměňovat s prací), byt, auto... Ale nechte potom na pokoji ty, kteří někdy jedí i hřebíky, aby si, aspoň jednou za život, hryzli do pořádného kusu masa.“

Každý můžeme dělat a rozhodnout se po svém – některý trávicí trakt už by asi nic jiného než tu nastavovanou zemňákovici ani neudržel – ale já budu volit dycky jináč – hřebíky a maso. A jsem a budu rád, že ještě pořád je tu dost těch, kteří volí stejně.

Vždyť přece být se světem jako s partnerem, jako s důvěrným blízkým, neznamená jen vyšívát kudrlinky a zaoblovat hrany. Je to také veliké společné řvaní. Možná přehnaně, ale přece jsem přesvědčen, že i Texty umí být takovým řvaním. Nech jim to zůstane...

Jakub Chrobák

Obsah:

úvodník

Jakub Chrobák: Nastavovaná polévka__2

poezie

Ondřej Hložek: * * * __16

Lukáš Vlach: * * * __17

Pavína Pulcová: * * * __19

překlad

György Spiró: Vyvolená__4_12

Tatjana Gromača: Černoch (úryvek
z románu)__13_15

Wojciech Łęcki: * * * __18_19

jen tak

Tracy A. Burnsová: Čtyřicet__20_21

Martin Škabraha: O literatuře, filosofii
a jiných zakletích__21_23

recenze

Mojmír Trávníček: Křivými šavlemi__24_26

Pavel Kotrla: Pomalu a zvolna__26_27

Jakub Grombří: Byl jsem málo
zlý & věrný__27_29

Martin Lukáš: Slíva na souvrati?__29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267

756 24

<http://kotrla.com>

pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina

Dolní náměstí 344

755 01 Vsetín

tel.: 571 419 531

knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 49, ročník XIV.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha; registrace MKČRE 13264,
internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>
Nevyžádané texty nevracíme ani neelektorujeme.

GYÖRGY SPIRÓ

Vyvolená

1.

Renáta Vulnerová, kterou jednomyslně a nadšeně zbožňuje celý maďarský národ, se narodila na hranici Kelenföldu a Albertfalvy v jednom poněkud vybydleném dvou a půl pokojovém panelovém bytě v osmém poschodí a říkali jí Rea, protože Reni se jim nelíbilo.

Ohledně školního vzdělání jejího otce, Bódoga Vulnery, chybí údaje. Její matka Emmő Somondóová úspěšně dokončila základní školu. Je nepodloženou domněnkou, že se do Budapešti dostali z Bekešské župy v oné době, kdy tam z hlavního města a ze Zadunají odsunuli Cikány, neboť v době cikánského odsunu bylo již Renátě více než šestnáct let. Pravdou však je, že Bódog Vulnera po celé roky pobíral podporu jako Maďarskem repatriovaný maďarský krajan, neboli, jak se tehdy říkalo, „vlastenecký uprchlík“. Mnozí z těch, kteří se v Maďarsku narodili, žili z takto podvodně získaných prostředků, když tvrdili - a falešnými dokumenty dokládali - že pro své maďarství museli jako menšina uprchnout z některého ze sousedních států do staré vlasti.

Bódog Vulnera měl patrně na hejtmanství XI. obvodu nějakého příznivce, když podporu, která mu jako v Maďarsku narozenému nenáležela, pravidelně pobíral. Ovšem třicet-čtyřicet procent ze státem poskytované částky si strčil do kapsy podporu přiznávající úředník, podobně tomu tedy mohlo být i v případě Bódoga Vulnery.

Jelikož náš román je určen především maďarské mládeži, která dospívala v zahraničí, a která nezná ani dějiny tohoto čtvrtstoletí ani dnešní Maďarsko, budeme občas tuto jedinečnou historii prokládat stručným líčením doby a prostředí, upřímně doufajíce, že tím nenarušíme běh událostí.

Vulnerovic dům odpojili od dálkového topení ještě před narozením Rey, a každý řešil zimu tak, jak mohl. Do módy znovu přišla litinová kamna, a protože komíny v podobných domech nebyly, vyřízli většinou v oknech díry a vyvedli jimi kouřové trubky. Kvůli nejistým dodávkám proudu nebyl elektrický radiátor dobrým řešením; v zimě byly beztak výpadky proudu častější než v létě. Jelikož takovéto vytápění bylo proti požárním předpisům, ze zásahového auta občas za účelem dopadení pachatelů vyskakovaly desítky kominí-

ků, avšak prokurátoři přestupková řízení většinou s nelibostí odkládali.

Když zrovna pustili proud (Vulnerovic proud odebírali načerno, tedy kradli), ve velkém pokoji, kde se zdržovali ve dne, zapínali starosvětský zářič, který vypadal, jako parabolická anténa, v níž se žhavila kovová spirála. V takových bytech vytápěli jen jeden pokoj nebo půl pokoje. Do módy opět přišly duchny. Do nohou dávali na noc dvě věci: do ručníku zamotanou, na kamnech předežhátou cihlu, anebo gumovou láhev zvanou termofofor, kterou večer naplňovali teplou vodou. Vynálezce Manó Mocháts, který na své jméno nechal přepsat starý, prošlý patent, se před půl rokem vrátil domů z jednoho kanadského výzkumného ústavu, kde spolu s kolegy formuloval definici gravitačního zprostředkujícího prostředí. Tři členové čtyřčlenného výzkumného týmu obdrželi Nobelovu cenu nikoli podělenou na tři díly, ale každý zvlášť jednu celou, jen maďarského kolegu z toho vynechali. Když se to Mocháts dozvěděl, dostal ve svém pesterzsébetašském bytě záchvat mrtvice, a když se znovu postavil na nohy, zařekl se, že se kanadským kolegům pomstí, a do pěti let vydělal s termofoforem víc než by činila suma devíti Nobelových cen. Jeho žák, Rabár Barrabi, vypracoval princip gravitační bomby.

Po sídlištích chodili úředníci Státního ústavu teplotní normalizace, aby udržovali v obytných místnostech centrálně povolené maximum 14,6 stupňů. Měli všelijaké moderní měřicí přístroje, které vláda draze nakoupila v zahraničí, ovšem tyto úředníky očekávali před domy rozhněvaní muži, takže pokud se nespokojili s nabízenou částkou a mermomocí chtěli jít měřit, důkladně je zmlátili.

Jak ve svém prvním prohlášení vyprávěl Birs Vulnera, mladší bratr Rey, teplou vodu kradli Vulnerovi z bývalé plovárny v Kondorosiho ulici. Potrubí postavili podle předpisů, jen na něj nežádali povolení. Voda nebyla horká, ale díky vestavěnému čerpadlu, na něž se dům složil, se v ní dalo i v osmičce prát a pomývat.

Plovárna již dávno nefungovala, ale budovu vytápěli i v létě, proto byla teplá voda. Birs Vulnera popřel, že by se rodina podílela na pěstování drog. Prohlásil, že zdarma používali jen státní teplovod, od něž bylo odpojeno jen obyvatelstvo, ale plovárnu, která stála již léta opuštěná, nikoli. K tomu bylo zapotřebí kontaktů na hejtmanství a policii; Birs Vulnera, který byl v té době štábním rotmistrem, získal své informace na místním velitelství policie.

Když byla Rea malá, často si na pozemku bývalé plovárny hrávala; jako podvyživené, neduživé děcko se ještě v pěti letech dokázala protáhnout mezi vylámanými, zrezivělými mřížemi. Někdy tam s ní chodil Birs, mladší bratr, jindy sestra Csetra, která ovšem měla raději zevlování na tržišti, kde matka, Emmó Somondóová načerno pracovala jako prodavačka. Dvě dívky si jednou zrovna hrály v houští, když se vedle nich ozvalo plovárenské poplašné zařízení; nebyl to zvuk zvonku, ale něco jako siréna, a ze sousedních domů najednou vyběhlo snad deset ozbrojenců. V maskách přes obličej vtrhli do plovárny, dívky se vystrašeně krčily, třesoucí se Csetra objala Reu a Rea utišovala mnohem starší sestru. Krčily se tam, když ozbrojenci vyváděli na ulici dvě spoutané postavy spolu s předmětem doličným: vytrženým kořenem ambrózie.

Birs později řekl, že siréna se spouští pouze při vytržení kořenů, pak nastupuje komando, pár lístků lze klidně utrhnout, protože poplašné zařízení je zabudováno v hlíně; cemuž dívky nerozuměly. Birs rovněž vysvětlil, že tyto rostliny kvůli ZEU nemohou pěstovat pod širým nebem, protože tam je vypátrají družice; právě proto je pěstují pod střechou a pečlivě jim dávkuje teplo, topí jim, ale jen opatrně, protože družice měří i teplotu budov, a tam, kde je teplota příliš vysoká, shazují bomby. Tomu rozuměly ještě méně, dokonce ani Birs tomu příliš nerozuměl, takže od dalších výkladů raději upustil.

Sídliště působilo dost vybydleně. Na ulicích vasedávala ve špíně nahá děcka, tak si hrály, přestože na okolních panelácích se skvěly hrdé nápisy, že zde je „Vzorná obytná zóna - cikánů prosto“. Bódog Vulnera nevydělával tolik, aby se mohli odstěhovat do lepší čtvrti, ale dětem dal bezpočetněkrát výpraskem na srozuměnou, že „s holou prdelí se do prachu nasedá“. Tuto větu učinila Rea v jedné ze svých prvních proklamací známou po celém Maďarsku.

Špatný stav sídlištních bytů neodrazil mafie žijící z výpalného, a pokud někdo nebyl ochoten platit, pak mu i zde vykrámovali byt. Byl jeden nájemník, kterému při prvním vykrámování všechno sebrali, stejně neplatil, a při dalších příležitostech mu vždycky znovu rozmlátili znovuvyspravené vstupní dveře, když v bytě nic jiného nenašli. Pojišťovny proti vykrámování nepojišťovaly, onen nájemník se smířil s tím, že bude žít bez vstupních dveří a mafii se nakonec celá ta věc omrzela a nechali ho být.

Vulnerovic rodina neplatila výpalné za

ochranu bytu, což lze vysvětlit zaměstnáním synů a okruhem jejich přátel.

Csetra udělala maturitu na trojku, začala pracovat na trhu, potom zmizela, pronajala si byt v Józsefvárosi, a domů chodila jen o víkendech na návštěvu. Rea byla od ní mladší o dvanáct let a nestačila se divit sestřiným úžasným šatům. Reu nezpravili o tom, čím že se Csetra zabývá, Birs na to řeč nestáčil, a Kolonc Vulnera, starší bratr, který se živil příležitostnými vloupáními, o tom tehdy také nebyl ochoten rozprávět, jako ostatně o ničem. Birs ovšem Csetře nadával, kdykoli si jen na ni vzpomněl; Rea nedokázala pochopit, proč bráška neustále sestře nadává do kurev; tušila jen, že to není nic pěkného a zacpávala si uši.

„Jenom se na ni podívej, kurva!“ řval na ni potom Birs.

Rea se ovšem nepodívala nikam, jen zavřela i oči.

Kolonc byl vysoký, dýchavičný a nahrbený, nos měl tak plošný, jako by mu ho rozmáčkli při boxování, tomu se všichni divili: jak můžou mít dva rodiče s frňáky jak brambora takové dítě. Birs byl zkrátka světlovlasý, ploskonosý, zavalitý, se sklony k otylosti. Kolonc často nosil sestře a bratrovi dárky, říkal, že je posílá jeho nevěsta; děti dotyčnou dámu velmi milovaly, přestože ji nikdy neviděly. Kolonc ostatně lhal jako když tiskne, byl nespolehlivý, požadavky neplnil, i když rád sliboval, byl poťouchlý a zákeřný, „každá první věta je u něj nesmysl, každá druhá věta výmysl“, přinejmenším tohle se o něm lze dočíst ve Sdružené databázi tajných služeb. Připsali k tomu i to, že je „sexuálně zbabělý“.

Rea začala chodit do školy v Albertfalvė, což bylo jen zdánlivě blízko z domu: tramvajové koleje dávno rozkradli, náhradní autobusová doprava jezdila nepravidelně, poté ji stejně zrušili. Autostop jí rodiče přísně zakázali, na kole jezdit nemohla, protože ani přes usilovné pobídky se na něm nenaučila jezdit. Později by se jí to zřejmě podařilo, avšak všechna rodinná kola se dávno ztratila.

Hodinu a půl chodila pěšky do školy, hodinu a půl zpět, takže se raději uchýlila do zdivočelé zahrady plovárny. V zimě se vkradla do kryté části, kterou vytápěli kvůli geneticky upravené ambrózii, a spala a spala. Druhou třídu by musela znovu opakovat, tehdy jí rodiče nechali přepsat do školy v Budafoku, která ležela ještě dále, ale školní autobus měl poblíž jednu zastávku, Reu navíc vzali bez zkoušek rovnou do třetí třídy.

Autobusem se dostala ke škole, ale do třídy

již jen zřídka: školní brašnu uložila na vrátnici a zdejchla se. I jiní odkládali tašky a šli se toulat. Polovina budovy nacházející se ve státní péči se před pár lety zřítla, nebyly peníze na údržbu, a velkou část žáků ani nebylo kam posadit. Dodatečně bylo zjištěno, že třetina Reiných spolužaček již jako dvanáctileté-třináctileté šlapou chodník; většině z nich dělali pasáky buď sami otcové, nebo starší sourozenci.

Učitelé už jakž takž sledovali jen osvojení si učební látky, přítomnost žáků nikoli, dokonce se radovali, když někteří nechodili na hodiny, a to nejen kvůli nedostatku míst: žáci z pověření ředitele totiž občas učitele udávali, převážně děvčata muže za sexuální harašení, a odvolává se na to, mohl je ředitel kdykoli vyhodit.

Rea neudala svého třídního, ani nevěděla, který z učitelů to je. Proto na ni třídní učitel rád vzpomínal, třebaže ji nepoznal ani na třídní fotografii ani na žádné jiné fotografii z té doby.

Pro doplňování profesí, v nichž bylo vyžadováno jisté vzdělání, se nedařilo vychovávat pracovní sílu. Po ukončení základní školy nebylo 80 procent maďarských žáků schopno přečíst během čtyř hodin jedinou stránku novin tak, aby dokázali v deseti minutách shrnout její obsah.

Většina maďarských dětí neuměla číst a psát. Horliví pedagogové proto vynalezli Maďarské obrázkové písmo, které sestávalo z 500 znaků. Počítali s tím, že techto pět set znaků dokáží dětem během osmi let vtlouct do hlavy. (Do té doby důsledné znakové písmo obsahovala jen Pravidla silničního provozu, známá pod zkratkou PSP.) Nápad vyvolal mezinárodní ohlas, Evropské obrázkové písmo převzalo 434 maďarských znaků. (V Evropě bylo stanoveno minimum 600 znaků, v Itálii a Řecku bylo sníženo na 450 potažmo na 420.) I dnes se děti nejprve učí obrázkové písmo, a teprve potom z abecedy tolik, kolik se zvládne. Nabídku Číňanů, že své písmo zdarma dají k dispozici pro potřeby evropských jazyků, ZEU těsnou většinou odmítla.

Současné maďarské písmo obsahuje 630 znaků, čímž je náročnější než písmo ZEU (Západoevropské unie) a VEU (Východoevropské unie) se 600 případně 540 znaky. (Pravdou je, že u nás je třeba naučit se 630 znaků až k malé maturitě, která u dětí připadá na dovršený 16. rok života, zatímco v ZEU již na 8. resp. ve VEU na 14. rok.) Znaky PSP se mezi ně na rozdíl od Portugalska, Velké Albánie a Slovinska nepočítají.

V následujících letech Rea za pěkného počasí bloumala po nagytétényské planině a prohlížela

si zahrady a domy zbohatlíků, přesněji vysoké, tří-čtyřmetrové zdi, které vše zakrývaly, stejnou měrou zahradu i dům. V jednom starém, polozbořeném domě v Budafoku často zazvonila a celé dopoledne se tam dívala na televizi a dostávala i oběd. Teta Ilbuska, osamělá malodůchodkyně chovala šest koček a čtyři psy, z krmení pro psy se dostalo i na kočky a na Reu. Teta Ilbuska ji občas pohladila po hlavě a zeptala se, co dávají v televizi, protože sama stěží viděla, takže jí Rea povídala, později si ovšem vymýšlela spoustu všelijakých neviditelných obrazů, teta Ilbuska udiveně poslouchala, v důsledku čehož Rea dostávala novou inspiraci. Teta Ilbuska se dožila Velkého přelomu; Rea na ni vzpomínala s láskou a na její pohřeb poslala obrovský věnec se stříbrnými havrany.

Přes ulejárnu vyloučili Reu teprve po ukončení šesté třídy, předtím ji nechali procházet z milosti se čtyřkami. Její otec ji pro ty čtyřky pokaždé na konci školního roku zfackoval, potom na to zapomněl. Škola dostávala dotace podle počtu žáků, proto je učitelé neradi nechávali propadnout, ředitel přistupoval k vyloučení jen v nejzávažnějších případech, k tomu bylo všeobecně zapotřebí již násilí na učiteli nebo opakované krádeže. Škola v Budafoku patřila ke konzervativním, elitním školám, kterých v zemi zůstalo jen málo; v takovýchto školách bylo v zásadě nutné učit se učební látku. V elitních školách učitel vyvolával a známkoval, a proti známce se žák nemohl nijak odvolat.

Normální škola naproti tomu reprezentovala tehdy rozšířený, takzvaně demokratický názor, že není důležité získávání vědomostí, nýbrž nezasahování do osobnosti dítěte. Pokud v takovéto škole většina dětí odhlasovala, že Slunce se otáčí kolem Země, potom učitel v této třídě nezbyvalo, než takovýto názor přijmout a nadále jej - až do maturity - zastávat. Pokud většina dětí odhlasovala, že je Země placatá, potom učitel musel v této třídě zastávat tento názor až do maturity. Pokud v jiné třídě většina odhlasovala, že Země má tvar čtyřstěnu, pak v ní tento názor museli zastávat všichni, i učitel, který v jiné třídě přijal názor s tímto zcela neslučitelný.

Pokud si to děti přály, pak odhlasovaly, že jsme vyhráli jak první, tak i druhou světovou válku. Hlasováním jsme u Moháče porazili Turky. Díky volební většině jsme i Ameriku objevili my, a to pod vedením krále Matyáše, jenž na slavné, havranem vyzdobené velitelské plachetnici jménem Kolombo Korvino, vytrvale vyhlížeje

z dalekohledu, úspěšně doplaval do New Yorku svou Černou rotu, která se později vyznamenala v nemilosrdném, hrdinném boji proti lidožravým Indiánům. (Uvedený příklad pochází z maturitní práce z gymnázia Mihálye Fazekase, nejlepší budapeštské normální školy.)

O matematických vzorcích, o fyzikálních a chemických reakcích bylo rovněž možno hlasovat, a pokud učitel zastával menšinový názor, nemohl nechat propadnout ani toho nejhoupějšího. Tento přístup uplatňovali i v televizních pořadech, odpovědi na otázky hodnotil nikoli moderátor soutěže znající správné řešení, nýbrž hlasující diváci, jejichž většinové mínění musel moderátor programu vždy přijmout.

Stejně postupoval i maďarský parlament, z něhož si školy vzaly příklad: většina z 996 poslanců o námitkách hlasovalo tak, že ani nečetla materiál, ovšem toho nebylo zapotřebí: bylo jim sděleno, kdy mají zmáčkнуть který knoflík, a pokud se ve svém opojení nezmýlili, také ho zmáčkli. Rozhodnutí většiny se stalo zákonem, nezávisle na tom, mělo-li smysl či ne. Stejně tak odhlasovávaly v celé zemi všechno možné různé vyšší či nižší samosprávy. Maďarsko nebylo výjimkou, tento způsob vládnutí byl na celém světě znám jako parlamentní demokracie.

Rea neřekla rodičům, že propadla ze šesti předmětů – pět propadnutí by ještě prominuli – a proto ji ani nezvou na reparát; přiznala se jenom Birsovi.

Birs tehdy přešel k policii, kam ho již delší dobu lákali. Policisté se jako vedlejší činností zabývali krádežemi automobilů a potřebovali zručného profesionála. S Birsem navázali kontakt přes jeho staršího bratra, lupiče Kolonce, kterého občas na chvíli skřípli, a kvůli němu sledovali i mladšího, tak zjistili, že od jedenácti let úspěšně vykrádá automobily.

Birs poradil Ree, aby každé ráno vyšla z domu a vracela se domů odpoledne, jakoby byla ve škole. To víme od Birse, protože Rea až do konce tvrdila a jak se zdá, sama tomu i věřila, že nadále chodí do školy. Velká změna to nebyla, jen sebou musela tahat brašnu. Uplynuly dva roky, než na to matka přišla, zfackovala ji místo otce, kterému to ani ona neřekla, potom ji vzala k sobě na tržnici, kde prodávala zeleninu. Bódog Vulnera, jak se zdá, se až do své smrti nedozvěděl, že dcera ráno s taškou nechodí do školy.

Emmó nic nepěstovala, neměla záhumenek nebo zahradu na venkově. Zelináři ovšem po několika nepříjemných případech chtěli předejít

tomu, aby Bódog jejich zboží poléval kyselinou, později aby je Kolonc věznil v jejich domech a skladištích, případně aby jim Birs kradl auta. Emmó tento detail buď neznala, nebo o něm vědět nechtěla; Ree vykládala, že má prostě zlatou povahu, proto na ni zelináři drží, a svou vlídností vůči zákazníkům jim přes nespravedlivě nízkou mzdu přináší velký zisk. Jakubáné, neboli manželka prvopěstitele Horhóa Jakuby, která na přímlovu ostatních Emmó přijala, vskutku neplatila moc, ovšem nemuselo se to potom danit.

Rea byla hubená, přesto neforemná, bezbarvé vlasy si splétala do copů a svazovala gumičkou, svýma očima mdlé barvy neustále pomrkávala, na její široké těstovité tváři rostly uhříky, hrbila záda, vystrkovala neexistující břicho, věšela ramena, okusovala si nehty, mezi svými nápadně silnými rty v rozpacích často vycenila své lopatovité zuby.

Nebylo jí ještě čtrnáct, když její otec zemřel.

Bódog Vulnera se svým odrbaným autem – nebylo možné určit původní značku, tolik do něj namontovali dodatečně vyrobených součástek – pracoval většinou na vyklízecích pracích. Cikánskou mafii se v tomto oboru tehdy pokoušela vytlačit mafie maďarská, jedním z jejich dodavatelů byl Bódog Vulnera. Jeho starší syn Kolonc se občas k vyklízení přidal. Mladší syn Birs pracoval ve dvou denních směnách, z toho důvodu mohl otci pomáhat jen zřídka.

Bódog Vulnera se dříve tvrdě oháněl ve stavebnictví, pokud byla práce, ovšem většinou z nějakého důvodu stáli. Je ovšem nařčením tvrzení maďarského exilového tisku, že v Reině rodině nikdy nikdo nepracoval. Bódogovi se jednou podařilo sehnat dobře placené místo mistra u míchačky betonu na západním rozestavěném úseku okružní dálnice M0 mezi Solymárem a Nagykovácsi. Jak bylo samosebou zcela obvyklé, ředitel stavbu provádějící maďarské firmy se pochopitelně domluvil s politiky, kolik ze státních miliard komu spadne do kapsy, jenže podnik koupili Francouzi. Je možné, že slíbili ještě větší provize, ale nového francouzského ředitele o tom neinformovali, a když mu to připomínali, postavil si hlavu a nechtěl platit. Tři čtvrtě roku trvalo, než toho ředitele vyštípali, nastoupil nějaký arabský ředitel z Alžírsko, jenže ani on nechtěl platit politikům. Nato maďarský stát za dvojnásobnou cenu odkoupil podnik zpět, takže nakonec si politici přišli na své a práce mohly pokračovat, jenže už bez Bódogo, který mezi tím musel živit rodinu a o několik měsíců dříve podal výpověď.

Bódog Vulnera se starším synem právě přebírali harampádí v Bukureštské ulici, když na jejich auto umístil lístek hlídač parkoviště. Bódog Vulnera si toho všiml a běžel k němu. Hlídač se na něj ušklíbal. Bódog Vulnera zařval, že v tomto úseku Bukureštské ulice je přece povoleno parkovat zadarmo. Hlídač tvrdil, že i tam se musí platit. Přihodilo se to u parku používaného jako smetiště, v němž přinejmenším jednou za deset let vysadili nové mladé stromky a cestičky vydláždili drobnými čedičovými kostkami, aby tak demonstranti, když je popadla chuť protestovat, mohli vykopávat a odnášet si zvláště oblíbenou municí.

Vulnera zařval, že na netu je ten úsek uveden jako bezplatný. Hlídač tvrdil, že tam uveden není. Bódog neměl netmobil, Kolonc měl jinak asi osm kousků, jenže ve skladu nedaleko jejich bytu, schovával je na druhé straně Fehérvárské ulice spolu s ostatními krámy, dost daleko od Bukureštské ulice.

Nasupený Bódog Vulnera vytáhl zpoza stěrače fialovou cedulku, prohlídl si ji a všiml si, že je na ní natištěno Bukureštská ulice 2., kde je vskutku parkování zakázáno. Stáli však před adresou Bukureštská 12. Bódog Vulnera nearticulovaně zařval a začal šermovat rukama, hlídač na něj jen mávla a šel pryč.

Než si Kolonc Vulnera všiml, že otec se válí po zemi a než k němu přiběhl, Bódog Vulnera již nežil.

Takto Rea zpola osiřela, i když o tom měla jen mlhavou představu.

Rea šla v pohřebním průvodu vedle maminky, Emmó brečela, Kolonc a Birs ji podpírali ze stran. Csetra Reu nepodpírala, protože i při této příležitosti chtěla klofnout nějakého fešáka, obula si boty s velmi vysokými podpatky, a ty se neustále bořily do bláta.

Emmó brečela, rovněž Rea brečela, potom doma vystrojili velký oběd, byli pozváni vzdálení příbuzní se strýcem Bátorem a tetou Bátorovou, taky sousedi, a z tržnice spousta zelinářek s manžely a dětmi, rovněž kapitán dr. Kárpát Pathó, Birsův šéf z prefektury. Mohutný, vousatý strejda Kárpi vyprávěl veselé historky o nejrůznějších pohřbech, o různých případech úmrtí a vzácných vražedných metodách, pořádně se zasmáli a dost se opili, jen Rea nepila, nelezlo jí to do krku.

Po pohřební hostině Emmó prozradila Ree, že Bódog neumřel, nýbrž odjel pracovat na venkov, a vrátí se domů, jen je třeba čekat.

Rea se uklidnila. Věděla přece, že je to celé podfuk.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

TATJANA GROMAČA

Černochoch (úryvek z románu)

9.

V neděli se otec a matka většinou hádali. Matka se hádala s bábou a pak i s otcem. Potom nechávala neumyté nádobí a na peci rozdělaný oběd. Vzala mě vždycky za ruku a táhla mě za ni tak silně, jako by ji chtěla vytrhnout z kloubů. Vyšly jsme z domu a šly až na konec vesnice, kde začínala kukuřičná pole a odkud byl vidět kalný tok řeky. Tam bydlely dvě staré příbuzné, s tlustými brýlemi a šátky na hlavách. Měly domácí tvaroh, smetanu a kukuřičný chleba. Seděly u peci a povídaly o nemocech, neštěstí a smrti. Hlasy měly tak jednotvárné a nudné, že to, o čem mluvily, nebylo ani moc důležité. Mnohem důležitější byl tón, s jakým vycházely z jejich suchých zkřivených rtů ty hlasy. Podobaly se vydáváním zvuků starých rozčepýřených kvočen, které kdákají, i když už roky nesnesly vejce.

- Máte seménka?

- Straky nám oklubaly šecky střešně!

Dokonce i z jejich šátků, šatů a zástěr by se mohlo stát peří, staré šedé ostré peří, z něhož visí zaschlé kousky bláta.

10.

Přicházela noc. Matka a já jsme se vracely pěšky domů a dávaly pozor, abychom nešláply do nějakého z kravích hoven na cestě. Pod sporným pouličním osvětlením jsme musely vypadat divně - držely jsme se za ruce, ťapkaly a přeska-kovaly zaoblené tmavé výčnělky na cestě. Bylo slyšet rytmické klapání našich bot, jako by někdo speciálně pro nás vyznačil kravími lejny namísto křídou políčka na asfaltu a řekl nám - *No tak, zaskákejte si panáka!*

11.

Vždycky, když měla matka všeho dost, říkala - *Podívejte, kde to žijeme! To je hrad postavený ve vzduchu!* Navečer, když jsem ještě ležela vedle báby v posteli, jsem si představovala, že když zavřu oči, narostou našemu dřevěnému domku křídla a že se celou noc, když všichni spíme, otec, matka, bába a já, vznášíme se i s hradem ve vzduchu.

12.

Našla jsem malé kotě a donesla ho domů. Matka ho nohou odkopla na dvůr. Vyběhla jsem ven, vzala kotě a odešla daleko od domu, do toho

kukuřičného pole na konci vesnice, kolem kterého jsme procházely, když jsme šly k našim starým příbuzným. Tam jsem kotě objímala a žvatlala na něj až do noci. Představovala jsem si, že s ním odejdu někam strašně daleko, do nějakého neznámého velkého světa, v němž se v noci rozsvěcují různobarevná světla, auta líně plují ulicemi, muži nosí šustákové pláště a občas se zastavují u osvětlených výloh a ženy mají dlouhé a měkké vlnité vlasy, které voní po jahodovém pudinku s čokoládou.

Bába mě našla, jak dřepím v kukuřici. V ruce měla hůl, a tou mě ztloukla. Nebrečela jsem, protože jsem bolest vůbec necítila. Svírala jsem rty tak silně, jak jsem jen mohla, a myslela přitom na daleký svět, kam jednoho dne odejdu, spolu se svým kotětem.

13.

Měla jsem dva kamarády. Jeden nosil gumáky a kraťasy a druhý měl nad rtem přilepený sopel. Hráli jsme si spolu na válku, na kuchaře, pekaře nebo prodavače. Jednou jsme si hráli na kuchaře. Vyčůrala jsem se do písku a umíchala z toho zákusky. Vzala jsem je a dala je dvěma kamarádům, aby ochutnali. Dělal jsem, že já taky jím, pohybovala jsem čelistí a špulila ústa, jako bych v nich převalovala zákusek z písku a moči.

- *To je dobrota* - říkala jsem - *ten zákusek je tak dobrý.*

Dívali se na mě očima plnýma závidi a touhy.

- *Dej nám taky, my chceme ten zákusek taky ochutnat* - řekli a ústa se jim naplnila slinami.

- *Dobře* - řekla jsem a podávala oběma po jednom nasáklém blátěném polštářku.

Nacpali si ho lačně do úst.

- *To je dobrota, ten zákusek je tak dobrý!* - říkali s mlaskáním, a mezi zuby jim skřípala drobná zrnka písku.

14.

Na dvoře jsme měli slípky, husy a kačeny. Stály v hejnu pod švestkou a zobaly kukuřici. Nosila jsem jim nadrobené zrní v sukni, jejíž okraje jsem nadzvedla a držela v rukou. Když jsem se k nim dostatečně přiblížila, nabírala jsem jednou rukou zrní a házela jim ho. Přitom jsem rukou kroužila kolem sebe a dělala velké oblouky, jako bych čarovala. Zrní dopadalo s hlasitým bušením na zem, jako by nad námi byl v ten okamžik zvláštní mrak, z něhož místo kapek vody padá kukuřičný déšť.

Jedno malé káčátko z hejna bylo moje. Nebylo větší než malá žlutá kulička, která by se dala strčit do kapsy od kalhot. Peří mělo měkké

jako vybraný hedvábný šátek. Každý den jsem chodila za dům, dřepala si, vzala do rukou káčátko a přikládala si ho ke tváři. Tiše jsem na něj žvatlala, objímala ho a hladila přitisknuté k hrudi, zatímco ostatní káčátka potichu tlapkala okolo nás. Jednoho dne jsem ho měla tak strašně ráda a objímala ho tak moc, že z té lásky podkleslo a usnulo a už se nikdy neprobudilo.

15.

Matka mě vzala do města. Měly jsme namířeno k Dědu Mrázovi, protože mi donesl dárek. Čekaly jsme na autobus, ale nepřišel. Šly jsme do města pěšky. Byla zima, padal sníh. Foukal studený vítr. Všude kolem ležely vysoké závěje sněhu jako pevné bílé zdi, které někdo postavil přes noc. Dlouho jsme chodily po křižujících se cestách, na kterých byl sníh smíchaný s blátem. Boty a kalhoty jsme pak měly od bláta a sněhu mokré a špinavé.

Když jsme přišly do města, vešly jsme do Obchodního domu. Tam bylo příjemně a teplo. Zreproduktorů hrála hudba. Prodavačky se na nás mile usmívaly, jako by věděly, že přijdeme, a jako by měly takovou radost právě kvůli tomu. Koupily jsme si nové boty a nové kalhoty, které byly ještě hezčí než ty předtím. Stály jsme v převlékárně za závěsem. Tam jsme zmačkaly zablácené kalhoty a nacpaly je do tašky spolu s botami. Pak jsme odešly k Dědu Mrázovi.

16.

Děda Mráz se mě ptal, jestli jsem byla hodná. V ruce držel dárek zabalený do velkého průhledného igelitu, přes který prosvítaly koulovité pomeranče a záhadná látka s přitažlivým květinovým vzorkem.

Kývla jsem hlavou, jako bych říkala „Ano!“, a tváře mi zčervenaly, protože jsem si vzpomněla na kukuřici, kotě, zákusky z bláta a káčátko, které leželo ve svém hrobečku.

*Z chorvatského originálu **Tatjana Gromača: Crnac** (Zagreb, Duriex 2004, s. 16-23) vybral a přeložil **Jiří Hrabal**. Překlad úryvku vychází se svolením autorky a nakladatelství Periplum, které český překlad knihy připravuje k vydání.*

Tatjana Gromača (1971) – chorvatská básnířka, prozaička a novinářka. Ukázku její básnické tvorby přinesly *Texty* č. 34, 2004, s. 14-15, český překlad sbírky *Něco není v pořádku?* vydalo nakladatelství Periplum v r. 2008. Povídku „Obchůzkář trati“, jsme publikovali v *Textech* č. 43, 2006, s. 8-10. (-jih-)

ONDŘEJ HLOŽEK

V Mezidobí

Na loktech opeřených větrem
chladly žárovky v ulici
a stíny obcházely nás tiše,
hrály si s pomalou chůzí.
Nechtělo se ti ještě
domů,
ještě chvíli bys vdechovala
černý dým noci.

Scházím dni

Jsem jenom tichým vykročením,
potupnou fanfárou v krvi poválené
modři.
Jsem skleněným dřevem,
vyrostlým z břichů světel.
I beze mne v palácích se stmívá,
za okny řve další Boží úsvit.
A najednou scházím dni,
když přichází teskná polnice.
Pod hladinou mořem jsem,
dusným svíráním.
V cizích domech mé cizí jméno spí.
Znáte mou touhu.
Jako když nosem fouknete
do pozounu
a z pístů dýka vyletí.
Svým Městem jsem.

Nebe nad městem

Trčí vzhůru.
Kostelů věže,
do oblak z prachu.
Zlaté báně v nedohlednu.
Mezi vyraženými příčkami
plotů svatotváře choulí se
do sněhu
a po rozmoklé břečce
vlekou se těžké nohy dne.
Nebe je v rozkladu.
Mrtvý je čas,
zakysl jako víno na patře.
Sbírá se vítr
a nese černou vůni jara.

LUKÁŠ VLACH

na háčcích

na háčcích
času je nejvíc
stahují svetry
do půli stehů

na háčcích
závislí naháčci
nechtěně velcí

prosinec

zabydlel se v dýmí
zešedivěl
jako copky tabáku
ostýchavě vysvlékané
z cigaretového papírku
šramotí
někde v křoví
tmou
a kouřem
a prosbou
voní
prosinec

dokouřeno

větvovlání
provazcemi vlasů
vysmýkané
k okrajům hřbitůvků
v oblých zlomech ramen

zbylo nám z večera
v posledním papírku

sobota

ranní skloňování
matce

slaměnek
jak oddechnutí
v ohbí na polštáři
v televizi
sobota

WOJCIECH ŁĘCKI

PROZATÍMNÍ VĚČNOST

V městečku se umírá za života
smrt trpí komplexy
přichází nesměle

Z lepších pohledů
zůstal ten na řeku
ve které opilý měsíc
občas hledá ochlazení

Korouhev dýmu
z nejvyššího komína
někoho zmýlí změnou směru

Městečko pohlcuje okolí
s ekologickým klidem
A likviduje vynalézavost

Elita předstírá že tudy jen projíždí
i kdyby si už koupila
věčnost na hřbitově

Městečko se rozrůstá
jako galaxie
pro maloměšťáka měsíce

MĚSTEČKO NE

Městečko říká *ne*
tomu s čím by se nesrovnalo

Ne protože ne
když už není nic na *ne*

Všechno co se nazývalo
Leninovým jménem

se teď nazývá
Jana Pavla II.

Jenže ono stále
říká *ne*

Jenže svět má městečko
a městečko polosvět

v tom bloudění
v podnebeských zákoutích

***

staré ženy neumírají
všechno kolem nich umírá

skřehotajícími hlasy
zaklínají všechny milence

zuby už snědly
při hlídání

zuby muchomůrek
se prohryzávají k věčnosti

Z polštiny přeložil Libor Martinek

Wojciech Łęcki - polský básník, satirik,
dramatik a novinář (* 1948). Překlady pochá-
zejí ze rukopisné sbírky *Widok ustronny*.

PAVLÍNA PULCOVÁ

***

strniště zaražené v nebi
žaluje
na hnisající ránu nad obzorem
mokvavo na dohled
kolem krav
jež zapomněly přežvykovat
kosý pohled
v očích déšť
znehbybněl čas ve vertikálách

v táhlých pastvinách
napnutých větrem

V DOLU SV. JOSEFA

Hořice

V dolu sv. Josefa kamenné srdce jak zvon
bije
Sochaři jeho tlukot rozbíjejí
do pískovcových srdcí
jež tepou
v tiché zvonkohře

***

jak plátek uschlé růže
byla lehká křehká
mrtvá
moucha

TRACY A. BURNSOVÁ

Čtyřicet

S blížící se čtyřicítkou se sama sebe ptám, co jsem dokázala. Nic moc. Chtěla jsem se stát první ženou v profesionálním baseballu, ale skončila jsem svoji kariéru, když mi bylo patnáct. Potom jsem toužila po úspěchu v ledním hokeji, ale nikdy jsem se nenaučila dobře bruslit. Chtěla jsem vydat knihu, ale dosud nemám na trhu žádnou. Nikdy nebudu českou novinářkou, protože čeština není můj mateřský jazyk. Také jsem si uvědomila, že během posledních čtrnácti let, když jsem pracovala jako lektorka angličtiny, mi bylo mizerně. Nenáviděla jsem sebe sama, svoji práci, svůj život, celý svět.

Proto přemýšlím o tom, co by se stalo, kdybych bývala zůstala v Americe a vystudovala tvůrčí psaní na Emerson College v Bostonu a ne českou literaturu ve Spojených Státech a v Praze. Jako spisovatelka románů a scénářů bych patrně měla dobrou práci a velký dům. Snad bych byla vdaná. (Rozhodla jsem se, že se nikdy nevdám v Čechách kvůli několika špatným zkušenostem.)

Snad bych navštívila Prahu jako turistku a vrátila bych se do Ameriky s fotkami a pohledy Pražského hradu a Karlova mostu. Praha by byla pouze jedním z evropských měst, které jsem navštívila, nic víc.

Ale co by mi chybělo?

Určitě by mi chyběl svět české a slovenské literatury. Nikdy bych neznala díla Bohumila Hrabala, Karla a Josefa Čapkových a Oty Pavla. Ze slovenské literatury bych si nepřečetla texty od Leopolda Laholy, Rudolfa Slobody a Václava Pankovčina, které mě okouzly. Byla by to pro mě pouze cizí a nevýznamná jména. Teď mi tito autoři a jejich díla pomáhají definovat mojí identitu a hrají důležitou roli v mém životě, stejně jako české a slovenské filmy a divadlo. Český film *Smrt krásných srnců*, slovenský film *Chodník cez Dunaj*, Grossmanovo představení *Dona Juana* v Divadle Na zábradlí, nebo představení *Búrky* od Slovenského národního divadla v počátcích tohoto století. Stejně důležité jsou pro mě české a slovenské hrady, zámky a jeskyně – Vranov nad Dyjí, Spišský hrad, nebo Punkevní jeskyně. Mohla bych žít bez svých víkendových výletů a letních cest za českými

a slovenskými památkami? Moje vášeň pro cestování po republice zmírňuje mé pocity prázdnoty a samoty.

A jak je to s češtinou a slovenštinou? V Praze jsem objevila nejkrásnější jazyky na světě. A neznala bych Prahu, která je již dlouho mým domovem, i když moje vzpomínky jsou jak bolestné tak radostné. Žižkov, Hanspaulka, Karlín, Staromák, Kulaťák. Části mne jsou na každém místě v Praze, kam jsem chodila a kde jsem nikdy nebyla. Česká a slovenská kultura jsou pro mne neuvěřitelně kouzelné světy, ze kterých se nedá odejít.

Kdybych byla zůstala v Americe, snad bych měla velký dům. Ale teď mám dvě země - Českou republiku a Slovensko. Kdybych byla zůstala v Americe, snad bych měla hodně peněz, ale tady jsem objevila něco mnohem cennějšího než peníze.

MARTIN ŠKABRAHA

O literatuře, filosofii a jiných zakletích

Když jsem byl požádán, abych na večírku tohoto literárního snad-už-zase čtvrtletníku promluvil na téma „vzájemná inspirace filosofie a literatury“, věděl jsem, že je zle. V zadání totiž mezi slovy zaznívá očekávání chvalozpěvu, snad po způsobu Platónova dialogu *Symposion*, kde účastníci hostiny soutěží, kdo pronese lepší řeč na počest boha Eróta. Snad se tedy ode mne očekávalo něco takového, byť pohříchu mužskou lásku řeckých filosofů by v mém vystoupení měl nahradit veskrze ženský, neboť lesbický motiv dvou čarokrásných múz. A právě toto toužebné očekávání jsem nebyl s to splnit, to mi bylo jasné od samého začátku. Věděl jsem, že budu ještě nevybíravěji ironický než Sókratés, který na zmiňované hostině odmítne báchorky svých předřečníků a prohlásí, že od něj se rétorického pozlátka nedočkájí, od něj totiž uslyší jen holou pravdu; tu pak ovšem podává takovým způsobem, že výsledkem je vlastně ještě monumentálnější chvalozpět. Sókratova ironie nakonec otevírá prostor ještě zářivějšímu patosu, který do textu vložil jeho autor - ne tedy Sókratés sám, ale jeho nejslavnější vykladač. A právě toho se ode mne spoluhodovníci nedočkali - přišel jsem mezi ně jako Sókratés bez Platóna. Zůstalo

u ironie, možná i jízlivosti. A tuto zprávu píšu jen proto, aby ji místo mě nenapsal zas nějaký Platón.

Takže tohle jsem tam doopravdy řekl: literatura a filosofie nejsou žádné čarokrásné múzy, ale zlé čarodějnice, které zaklely svět! Jejich „vzájemná in-spirace“ je především kon-spirací, v níž první jmenovaná múza zbaví svět *smyslů*, aby jej ta druhá *přivedla k rozumu*.

Literaturu odvozuju od slova litera – literatura jsou písmenka, ba přímo hláskové písmo. „S příchodem fonetického písma mohou lidé poprvé nad sebou uvažovat v abstrakci od ostatních zvířat a lokální krajiny. Začínají vstupovat do reflexivního vztahu se svými vlastními znaky, a tím obcházet, respektive zkratovat onu původní vzájemnost mezi svými smysly a tělesnou zemí. Není náhoda, že slovo *spell* má dvojí význam: jednak znamená uspořádat správně písmena tak, aby vytvořila slovo, ale zároveň i kouzlit, čarovat. Protože začíst číst a psát s touto novou technologií znamenalo rovněž vytvořit nový druh kouzla. Velice často to také znamenalo očarovat naše vlastní smysly. Je to jako bychom všichni v západní kultuře byli očarováni abecedou,“ napsal americký radikálně ekologický myslitel David Abram.

Abramův problém je ovšem právě ten, že citovaná slova *napsal* – ono totiž není cesty zpět. Do jisté míry podobně na tom byl už ten staříčkový Platón, který literaturu nenáviděl, ale nezbylo mu, než se jí bránit tak, že ji sám tvořil. Ba co víc: využil její sílu k završení celé čarodějné konspirace: svět zbavený literami *smyslů přivedl k rozumu*. Invaze filosofických pojmů dala světu „logiku“ a běda mu, když se nebude chtít tou logikou řídit! Moudrost je jaksi nad světem, ne v něm.

Tak asi v tomto duchu (až na toho Abrama, kterého jsem dodal nyní) jsem hovořil. A teď si třeba řeknete: proč, k čemu to má ten člověk zapotřebí? Vždyť sám přiznává, že není cesty zpět. Aneb, jak praví známá „námitka“ proti ekologickým aktivistům: přece se nevrátíme na stromy!

Jenže to je možná právě ten důvod. Ano, mám intenzivní pocit určité lapenosti, jistého uvěznění, poeticky řečeno: zakletí. Učím filosofii, a ač mě to baví, taky mě to pořádně zmáhá. Filosofie je „láskou k moudrosti“, vězte ale, že moudrost je ženština navýsost žárlivá a pronásleduje nebohého milce ve dne v noci, trpíc představou, že jej ještě zdaleka

nezasvětila do všech svých tajů (v tom má ovšem nepochybně pravdu). Jen s největším rizikem skrývám se před ní a s blaženým úsměvem oddávám se tu a tam obyčejné lidské hlouposti.

Fatální problém zní: když vezmu do ruky knihu, jsem v práci. A té práce je tolik, že se člověku občas dělá z nadbytku liter nevolno. Zvláště když čte tak pomalu jako já – máje totiž potřebu předčítat si v duchu knihu jako pohádku, převádět si abstraktní písmo zpět na jeho smyslový substrát, lidský hlas. To je můj vrtoch. Příroda mne vybavila obrazovtorností takovou měrou, že intelekt ji při vši snaze nepřetlačí, nebo jen dočasně – za cenu celkové smyslové deprivace, kterou potřebuji léčit filmem, hudbou a fotbalem; kniha se v takových vzácně ušetřených chvílích stává zátěží, kterou radostně odhazuji v dál (berte obrazně!). Chovám prostě ke knihám a vůbec textům směs lásky a nenávisti.

Budiž, to jsou moje osobní trable. Ale myslím, že je za tím vším i něco víc. Epocha literatury (a filosofie) v klasickém slova smyslu je nenávratně pryč – a z toho taky není cesty zpět. Neznamená to, že literatura zanikne, spíš se mění její postavení. Kdysi v sobě slavné knihy spojovaly obsah sdělení i jeho medializaci – po vzoru Bible, jež je současně vždy biblí (Písmem i písmem). Dnes se ta druhá stránka radikálně mění a s ní jako by se znovu vynořovala média před-biblická, ta z věku „před Písmem“, jež představovalo skutečný počátek našeho dosavadního letopočtu. Dnes však čarodějnicím došel dech a princezna se probouzí...

To ale vůbec není legrace! Kompetence nás, „humanitních vědců“, něco sdělovat totiž vychází ze starého umění vykládat Písmo/písmo (z hermeneutiky). Proto jsme si zvykli lamentovat třeba nad tím, jak dnešní studenti nedokáží interpretovat přečtený text. Je ale vůbec jasné, co znamená a jaký má význam dovednost zvaná „interpretace textu (písma)“ ve světě, kde daleko větší újmou může být neschopnost „číst“ obrazy, slova, melodie a rytmy?

aluze.cz

revue pro literaturu, filozofii a jiné

<http://aluze.cz>

KŘIVÝMI ŠAVLEMI

V komorním výboru „do kapsy“ básní Ludvíka Kundery „Zazimování a jiné básně“ (2004), který uspořádal Eduard Schreiber, je zařazena báseň *Kychová* (ve *Spisech L.K. je zařazena do IV. svazku Úhledná džungle* v cyklu *Malé radosti*.) Cyklus zahrnuje básně z let 1973 - 1980, „tedy z velmi temné doby“, jak básník konstatuje v ediční poznámce. Báseň sama však vypovídá o jednom odpoledni výrazně jasnějším, i když leckomu se může jevit nejasnou. Přečtěme si ji:

*Zámeček mezi lesy
Elegantně prohnutý jako židle
Od firmy Thonet - Mundus*

*Pod ním čerstvě natřený
Kolotoč pro předškolní věk*

*A domeček pro flámy
Zralého věku*

*Odtud
Turecká jízda vysokou travou*

*Dobývše křivými šavlemi
Papajského sedla
Sjeli jsme opět níže*

*Ke knihám
Jejichž tíže*

*Stojí za
Otevřený konec*

Někdy v roce 1979 mi poslal L.Kundera strojopisnou kopii sbírky *Svévolné interpretace*, datované rokem 1975 a zařazené později do sousedství *Malých radostí* ve IV.svazku *Spisů*. Interpretuje tam své texty věru nelídně, krájí a nově seskupuje větné celky i jednotlivá slova. Následuji jeho indikaci a dovolím si svévolně interpretovat 16 veršů básnickových *Malých radostí v temné době*. Použiji nástroje milosrdnějšího než on sám, mým interpretačním nožikem bude pouhá bolestná vzpomínka.

Vzpomínám si totiž stále živě na ono pozdně letní odpoledne strávené v *Kychové* s manžely Kunderovými a básníkem Janem M. Tomšem, který je tam svým automobilem dopravil. Bohužel si už nevybavím, zda ho tehdy doprovázela jeho paní, ale je to víc

než pravděpodobné, neboť jsme se v povážlivě přetíženém autu dost tísnili, když jsem tam pro tureckou jízdu na Papaj přisedl jako přespočetný ještě já.

Kychovský zámeček je skutečně rozkročený mezi lesy a svým elegantním prohnutím, ač zděný, snadno může připomenout eleganci prohýbané židle firmy Thonet Mundus, tím spíš, že býval ve vlastnictví paní Thonetové, vdovy po majiteli firmy a matky dvou synů, kteří vlastnili obdobná sídla v přílehlých údolích obce Halenkov, kde působila Thonetova továrna na ohýbaný nábytek. V sedmdesátých letech samozřejmě znárodněná a přidělená nějakému socialistickému nábytkovému koncernu. Kychovský zámeček sloužil tehdy ozdravným pobytům dětí od 3 do 6 let.

Čerstvě natřený dětský kolotoč byl instalován pro děti naší ozdravovny krátce před návštěvou Kunderových a poskytl věru dobrý důvod k zapamatování, když barevné pruhy na básnickově oděné musely být likvidovány terpentýnem. Domeček určený básníkem pro flámy zralého věku byl ovšem postaven původně také pro děti a jejich hračky, ale není básnickou nadsázkou, že byl používán také ne-li přímo pro flámy, řekněme spíš pro přátelská posezení pracovníků ozdravovny a jiných přátel. Vydali jsme se pak všichni hekajícím vehiklem dr. Tomše vzhůru údolím k hranici Moravy se Slovenskem, která protínala Papajské sedlo, ústící v Kychové, v jeho nejvyšší poloze. Cesta nahoře přes hranici byla zarostlá vysokou schnoucí travou a bodláčím. Cestou se hovořilo nejen o vstupu čsl. Armádního sboru Papajským sedlem na Moravu 2. a 3. května 1945, ale také o dávnějších vpádech Turků a Tatařů a uherských povstalců zejména v 17. století. Řeč bohužel nepřišla na události ještě mnohem dávnější a víc než tajuplné, jejichž plodem byl nález pokladu bronzových náramků z doby lužické kultury (cca 1200 l. před Kr.). Tyto náramky vykopané 1943 tudíž v Kunderově básni nechřestí a neblýskají. Naše křivé šavle nebyly křivé po saracénsku, ale „křivé“ neboli „falešné,“ tj. pomyslné, stínající hlavy nepřátelům i travám jen v našich představách a řečích.

Sjeli jsme potom coby vítězové jednak ke knihám rozsáhlé knihovny, kterou jsem vybudoval v dětské ozdravovně, ale pak „opět níže“ k nám do Nového Hrozenkova, kde jsme skončili „s otevřeným koncem“ v mé

knihovně. Ale tíha knih se skrytěji objevuje ještě v jedné příbuzné Kunderově básni z téže doby a pojmenované rovněž místním názvem *Karolinka* a zařazené ve stejném cyklu *Malých radostí*. V ní kamarád

*Jan Orság střelhitě uchvátil naše zavazadla
Plná železa*

A vyběhl s nimi do kolmé stráně.

Železo je „vybásněné“ a vnukl je sám Jenda Orság, který se notně prohnul pod tíhou kufrů a do kolmé stráně nevyběhl – to je také nadsázka – nýbrž se tam s bídou vyplazil, jak sám vzpomínal – a zavazadla byla plná knih, jejichž tíže věru stojí za otevřený konec spravedlivěji než železo.

Každý okamžik je hoden básně. Toto axioma zvěčnil kdysi ve svém verši Ivan Blatný. Básnická praxe jeho současníka Ludvíka Kundery svou největší částí tento postulát naplňuje, lapidárními záznamy okamžiků plných básnické síly a moci. A z malých radostí povýšených do hodnosti básní vzrůstá úhledná džungle jediné velké čtenářské radosti.

Mojmír Trávníček

POMALU A ZVOLNA

Pořídili jsme si s kamarádem tu knihu na jednu. A popravdě řečeno, musím přiznat, že naše názory na ni se dost liší. Zatímco on se zasekl okolo osmdesáté strany a dál se mu ani nechce, já si čtení užíval a těšil se z něho. Byly roky, kdy mne rozhodnutí poroty udělující ceny Magnesia Litera, obrazně takřka zastavila v chůzi nárazem o dosud neviděné silné sklo. Ale tentokrát mne udělení ceny knize Tichý společník Pavla Göbla potěšilo.

Byť se původně jedná o scénář, jeho metamorfóza v prostý a čtivý vesnický příběh, točící se nejenom okolo možného pohřbívání vestoje, ale i okolo střetu světa odcházejícího a světa moderní civilizace, byla úspěšná. Přestože dědictví filmového jazyka zůstalo nadále patrné a pohledu kamery nezbavené. Jazykové roviny vypravěče a přímé řeči protagonistů příběhu jsou oddělené, což hodnotím kladně. Postavy promlouvají dialektem, který je směsicí nářečí slováckého, kde se autor narodil, a valašského, kde čas od času pobývá. (Ostatně, jak jsem nedávno zjistil, jsme sousedé přes kopec.) Oceňuji, že jak jeho filmy, tak i tato kniha se odehrávají v současnosti a zde. Bez potřeby úniku někam do

fantastických a exotických exteriérů. Pokud jde o mne, tak v Göblovi vidím, s jeho zájmem o postavičky na okraji, do jisté míry Hrabalova dědice. (Částečně však toho Hrabala, kterého známe z Menzlových adaptací.) Stačí zde připomenout jeho absolventský film či Žiju si jen tak s plácačkou (komedii Veni vidi vici realizovanou čistě z komerčních důvodů a pro obživu, od které se distancuje, ponechejme stranou). Spojuje je společný nadhled, smysl pro (tragi)komično, nadhled.

Uvidíme, zda se v Pavlu Göblovi zrodil další z písíciích režisérů nebo zda jen vyplňuje čas věnovaný shánění peněz na realizaci příběhu. Že má talent, potvrzují i ocenění udělená jeho scénářům. Vzhledem k tomu, že od autora mám potvrzeno, že se k vydání na jaře chystá jeho nová kniha, je úvaha o tom, zda se jednalo pouze o výjimečné vybočení, zbytečná. Osobně si však myslím, že sice dvakrát lze do jedné řeky vkročit, ale jak všichni víme, ne dvakrát do stejné. Uvidíme zda-li nová kniha Penis pravdy bude znovu pouhou adaptací dosud (nez)realizovaného scénáře. Pracovní název tak napovídá a slovenský celovečerní film v nezávislé produkci s tímto názvem se již dlouho nachází ve stavu postprodukce. Ale možná se opět dočkáme překvapení.

Pavel Kotrla

BYL JSEM MÁLO ZLÝ & VĚRNÝ

Dílo Norberta Conrada Kasera (1947-1978), věčného rebela a v současnosti nejuznávanějšího jihotyrolského spisovatele, zůstává torzem. Výbor uspořádaný Sabine Eschgfällerovou zahrnuje texty beletristické i publicistické, kterými tento osamělý kritik pranýřoval provinční společnost sedmdesátých let, hledající útočiště v primitivním nacionalismu a mechanickém konzumu. Autor zásadně používal ve svém jméně (i ve většině textů) malá písmena jako projev vzpoury proti typicky německému sklonu k veličáství a bezmyšlenkovitému přijímání pravidel. Krátké prozaické fragmenty jsou převážně věcným popisem autorovy existence vesnického učitele ve vší její skličující monotónnosti, jindy zas přinášejí hrst dojmů a asociací z návštěvy jednotlivých jihotyrolských měst a vesnic: „jak jsi mi zesmutněl & odcizil se v těchto posledních letech kdy jsem v Tobě poznal každý dům věděl jsem kdo s kým uvnitř spí co kdo jí.“ Čes-

kého čtenáře asi zaujme především skutečnost, že v knize brixenského rodáka nezazní jediná zmínka o Havlíčkovi Borovském (zato krátkému Heinovu pobytu ve městě je věnována značná pozornost)... Část textů má spíše aktuálně fejetonistický ráz, tepají nešvary země, která vlastně ani pořádně neví, kam patří, zato dokáže docela slušně prosperovat: „vysoké ceny stojí v psích hovnech před zelinářskými stánky, které se podobají oltářům. kultura jako janusovská hlava: tu Němcům tam Taliánům.“

Hlavní devizou Kaserova psaní je upřímnost a osobní nasazení - vypovídá o tom například pamflet na pojistný podvod místního notábla. Znechucení z maloměšťácké nadutosti a nekulturnosti je ale dnes spíše normální reakce organismu než převratný tvůrčí čin. Rozevlátá interpunkce jako znak avantgardy působí dnes už také poněkud úsměvně, Kaserovi navíc nejde až tolik o formální výboje. Jeho smutek není jihotyrolský, ale obecně lidský. Ovšem, naši vzdělanci mají ve zvyku jakoukoli myšlenku vzít na vědomí, teprve až jim ji zformuluje uznávaná autorita, pokud možno ve světovém jazyce. Podobně zdravě našťvaného mladého intelektuála jako Kaser bychom našli v každém našem okresním městě: „Když u nás zrovna neřádí vzteklina, jeden druhého nezabíjíme a nerozbíjíme si lebky, neděje se u nás nic znamenáníhodného, dokonce i o našem hokeji se mluví až pozítří.“

Kuriozitou je, že z osmdesáti stran knihy skoro polovinu tvoří vysvětlivky a doslov. Zdá se, že opět přichází v nakladatelstvích do módy (řeceno s klasikem) optimistický předpoklad, že co čtenář, to blbec. Míra informací, nutných ke správné čtenářské interpretaci díla, je samozřejmě věcí osobního vkusu. Jižní Tyrolsko každopádně není až tak exotická země a člověk, který si pořídí takovou přece jen poněkud exkluzivní knihu, bývá zpravidla informován o tom, kdo například byl Andreas Hofer. Možná by bylo ke zvážení vydávat knihy ve dvou verzích - pro děti dnešní doby, které milují na knihách nejvíce poznámkové aparáty a potřebují mít návod k použití i na krabičce zápalek, a zvláště pro těch pár mohykánů, kteří ještě pokládají četbu za dobrodružství, kvůli němuž jsou ochotni sejít i ze značených cest.

Výbor z kaserovy pozůstalosti je hlavně suggestivním svědectvím o talentu, který se nemožl rozvinout (zůstává ovšem otázkou, zda to bylo výhradně vinou objektivních poměrů). Čtenář-

ským zážitkem už tolik není. Za pozornost Kaserovy texty jistě stojí, ale na kult srovnatelný třeba s Václavem Hrabětem nevydají. Bohužel.

Norbert C. Kaser: *Městské rytiny a jiné krátké prózy z tyrolska*, přeložila Sabine Eschgfallerová, Burian a Tichák, Olomouc 2008, 80 stran, 500 výtisků, 109 Kč

Jakub Grombříř

SLÍVA NA SOUVRATI?

Vít Slíva už část své zatím poslední sbírky *Souvrat* publikoval v hostovském výboru svých básní *Boudní muzika* (2006), kde v závěrečném oddíle, zahrnujícím „verše knižně zatím nepublikované“, naznačil možnosti dalšího uměleckého směřování. Nikoho nepřekvapí, že Slívova v rámci soudobé české poezie výrazně profilovaná poetika stojí i tentokrát na prověřených inspiračních impulsech a existenciální tematice. Básník se nanovo pokouší smířit člověka s jeho údělem, o jehož výměru se nepřestává vlastní zkušeností utvrzovat. Opisuje tak pomyslnou cestu životem, která je u něj vždy znesnadněna neutuchající rozpolceností člověka, přičemž rozpor zásadní odvíjí se od zdánlivě prosté skutečnosti: lidská existence tíhnoucí k stabilizaci již jednou dosaženého a na realitě vydobytého je nucena se neustále vypořádávat s náparem nezkrotné živelnosti, kterou je sám život. I přesto je nakonec *Souvrat* ještě trochu jiná, než nám ji chtěl ohlásit zmíněný výbor a než by nám ji mohla sugerovat naše zkusmá prognóza, založená na znalosti předchozích sbírek.

Slíva je autorem povýtce antitetickým. Ukazuje se to jasně v usouvztažnění motivů, které tvoří konstanty jeho básnického světa. Proti smířlivé úctě před skutečností stojí někdy až křečovitá snaha zůstat v rozporu s ní. Proti tradiční představě přírodního cyklu, jehož existence má člověka usmiřovat se světem a zanechávat ho v pokoře před ním, stojí drásavý pocit nedostatečnosti lidského poznání, lidského osudu vůbec, který vyúsťuje v hledání rovnováhy mezi dvěma póly: „Zadržet dech *tu*, / a dotknout se *tam!*“ (62) Těmito póly mohou být právě člověk na straně jedné a univerzum na straně druhé, které je v básních nejčastěji představováno krajinou v nejširším slova smyslu. Právě krajina jako re-

prezentant světa (univerza) vytváří prostor pro básnickou meditaci. Básník kudy ‚jde‘, tu se mu v krajině zrcadlí jeho niterné rozpory, které si s sebou při prožívání světa nese: „Srdce jak sekera do lesa buší“ (63) anebo „Do tlamy tmy jsem se / s měsícem snes.“ (14) Zachycení atmosféry jednotlivých scénérií je tak v důsledku výrazně antropomorfizováno: „Na kůlech plotů zavařovačky, / lebky už vychladlé. // Mráz jako zánět mozkových blan.“ (35)

Pozice jakéhosi lyrika krajiny, který v reflexi světa vlastně reflektuje svůj vlastní úděl člověka, je ostatně posílena i grafickou úpravou sbírky. Čtyři fotografie na začátku knihy zachycují autora krácejícího krajinou, kterou lze z velkou pravděpodobností označit za zorané pole. Uvážíme-li název sbírky, dostaneme jako jeden z jeho možných výkladů následující. Souvratě odkazující k orání polí evokují způsob, jakým sám básník zachází s realitou, neboť on také svými texty zapracovává skutečnost (půdu). Je to tedy on (člověk), kdo dělá souvratě, když ‚zabydluje‘ svou přítomností nehostinnou krajinu (svět). Prostřednictvím lidských rituálů (tradice) v širokém slova smyslu se pak svět stává přehlednější a řeklo by se i snesitelnější, proto lze verše „všechno se zas obrátí / v oranisko strniště“ (71) z básně *Září* číst jako útěchu skýtající poznání koloběhu přírody.

Právě útěcha je něčím, co se Slíva pokoušel při psaní *Souvratí* nalézt. Jestliže mnohé texty byly od vydání v *Boudní muzice* významově zpřesněny, výrazově zhutněny, ale i doplněny o jednotlivá slova či celé verše, byl zároveň rozšířen jejich počet. Tyto nové, tehdy stěží tušené texty se snaží vypořádat se smrti básnickovy matky – s událostí, která jednak ještě posílila jeho dramatické vidění světa, a jednak jej také přivedla k naléhavějšímu hledání jistoty a útěchy v netečném světě.

Celý mini-cyklus básní věnovaných odchodu milované osoby má potenciál oslovit na prvý ráz, proniknout k podstatě prožívané ztráty. V několika surově nahozených verších říká se mnohem víc a mnohem přesvědčivěji, co básník cítí, než by to svedla tlumočit sebeoslavnější elegie: „Syn stříhá matce na nohou nehty. / V kuchyni ještě, / kleštěmi, / vkleče.“ (11) Také v jiných verších vztahujících se k matčině smrti se zřetelně odhaluje bezprostřednost a jakási ‚nehotovost‘, s nimiž autor přistupoval k zpracování pro něj tak

palčivého tématu: „Bože, já vím, že matka tu navždy být nemůže. // *No ale co? / No ale co ale co?!*“ (12) Podobné básně ale mohou na druhou stranu vzbudit rozpaky. Autor přece poetizuje cosi veskrze tragického a osobního, dává čtenáři nahlédnout, jak sám prožívá smrt vlastní matky, a právě to nemusí být pochopeno ‚pouze‘ jako potřeba vypsát se z žalu, nýbrž také jako svého druhu exhibice, která by skutečnost značně devalvovala. Nehledě na to, že chvílemi může čtenář mít nepříjemný pocit trapnosti, že se čtením veršů podílí na něčem, do čeho mu vlastně nic není.

Přesto se i na těchto básních znovu a jasně ukazuje, nakolik Slíva odmítá být básníkem, který jen spekuluje, který rozředuje a zastírá ryzí obrazy skutečnosti zdobným lyrismem. Slíva naopak mapuje svět už jednou nějak daný, třebaže se s ním nehodlá ztotožnit, a nadále novou a novou zkušeností poznává jeho další rozměry, mezi které, budeme-li důslední, patří i smrt jeho matky.

I tak může mít poezie, která je silně závislá na osobním prožitku jejího autora, svá úskalí, kterými jsou nesrozumitelnost a nedostatek sdělnosti. Některé verše *Souvratě* se i přes svou hutnost a přesnost výrazu totiž zdají neproniknutelnými. Básník se při psaní často pokouší vycházet z konkrétního motivu, který ale pro čtenáře (na rozdíl od něj) nemá žádný, nebo jakkoli relevantní smysl. Zobecnění pak nutně vychází naprázdno. Nedaří se demonstrovat myšlenku ve své názornosti, protože to, k čemu se přirovnává (odkazuje) – rys, který má být zobecněn – zůstává nerozluštitelné.

Můžeme však brát taková enigmatická místa za autorovu licenci, která přispívá k významové otevřenosti jeho básní a posiluje dojem neúplnosti poznání, resp. nemožnosti dosáhnout jakékoli úplnosti poznání, kterou básník před světem zakouší. Otázka však zní, nakolik plodné je pro další básníkovu tvorbu uvádění ‚neošetřených‘, ryze intimních motivů do svých textů. Taková strategie nepochybně má svou výpovědní hodnotu, nehledě na jistou dávku provokativnosti, a přesto: nehrozilo by pak, že se básník se svými verši sám ocitne na souvrati, kde, jak víme, nic pořádného neroste?

Slíva, Vít: Souvratě. Brno, Host 2007

Martin Lukáš

